

områdes program

Årsta

**ÅRSTA
ÖSTBERGA
JOHANNESHOV**

2000 -09- 12

121=8=213

INNEHÅLL

Områdesprogrammet i korthet**Årsta idag**

Historik och karaktär
Befolkning
Bostäder
Service
Näringsliv och arbetsmarknad
Trafik
Natur och rekreation
Värdefulla bebyggelsemiljöer
Anläggningar för energi, vatten och avfall

Framtidsfrågor

Förändringar på kort sikt
Förändringar på längre sikt

1

2

12

Stadsbyggnadskontoret inbjuder till dialog

I detta områdesprogram har stadsbyggnadskontoret sammanställt sådana uppgifter som kontoret använder vid planeringen för Årsta. Programmet redovisar även pågående planering och diskuterar hur stadsdelsområdet kan utvecklas framöver samt hur dess värden ska tillvaratas.

Områdesprogrammet är ett underlag för en dialog mellan medborgarna, stadsdelsförvaltningen och stadsbyggnadskontoret om framtiden i stadsdelsområdet. Stadsbyggnadskontoret fortsätter härmed det områdesvisa planeringsarbete, som inleddes med de stadsdelsbeskrivningar som ingick i samrådsförslaget till översiktsplanen hösten 1995.

Områdesprogram finns för samtliga 24 stadsdelsområden.

Stadsbyggnadskontoret är stadsbyggnadsnämndens beredande organ och stadens expertorgan i stadsbyggnadsfrågor. På stadsbyggnadsnämndens uppdrag har kontoret hand om frågor som rör markanvändning och byggande.

**STADSBYGGNADS
KONTORET**

Fleminggatan 4, KUNGSHOLMEN
Tfn växel 08-508 260 00

Kontaktpersoner för Årsta:

Planfrågor:

Ulla-Britt Wickström
Sofia Bergdahl

Områdesprogrammet i korthet

Slakthusområdet togs i bruk 1913, som den första moderna anläggningen i området. Tidigare utgjordes bebyggelsen i huvudsak enstaka gårdar med omgivande odlingslandskap. Stadsdelarna Årsta och Johanneshov började byggas ut med bostäder under 1940-talet. Östberga tillkom under 1950- och 60-talen. I Årsta finns flera områden, såsom Årsta centrum och Slakthusområdet, som är kulturhistoriskt värdefulla.

Inom området ligger Årstaskogen och Årstafältet, som ingår i stadens övergripande grönstruktur. Inom de enskilda stadsdelarna finns också mindre parker och grönområden.

Befolkningen i Årsta är åldrande. Lägenheterna är förhållandevis små och finns nästan uteslutande i flerbostadshus. Drygt hälften av bostäderna ägs av bostadsrättsföreningar eller enskilda personer. Den största koncentrationen av kommersiell service finns kring Globen och Gullmarsplan. I övriga stadsdelar är servicen mer spridd.

Inom de närmaste åren planeras snabbspårvägens första etapp, Alvik–Gullmarsplan, att genomföras. Syftet med snabbspårvägen är att skapa en tvärförbindelse mellan de radiella järnvägs- och tunnelbanelinjerna.

Södra Länken ingår i en planerad, sammanhängande kringfartsled kring Stockholms innerstad. Trafikleden planeras att byggas ut mellan 1999–2002 och är i hela sin sträckning mellan Åbyvägen och Sickla förlagd i tunnel.

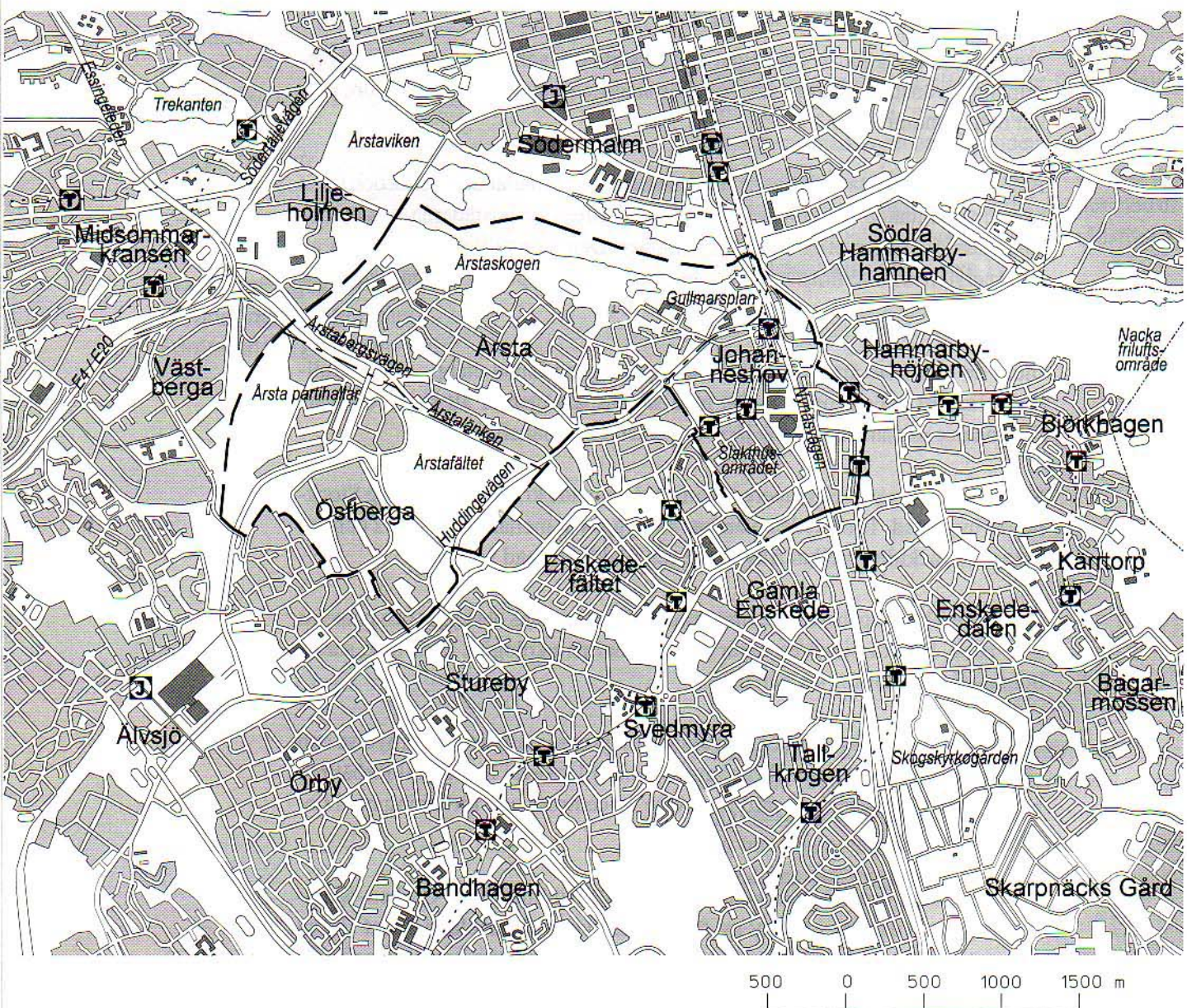
Årstafältet ska enligt beslut i kommunfullmäktige bevaras obebyggt och planeras som park. I diskussionerna ingår bland annat en ekologisk park med stadsbondgård och ytor för lek och idrott.

För Östbergahöjden pågår för närvarande ett programarbete om förnyelse och komplettering av området. Programmet innehåller såväl förslag till förbättrad kollektivtrafikförsörjning, som förnyelse av centrum och förtätning med bostäder.

De långsiktiga projekten är koncentrerade till Gullmarsplan–Globen–Slakthusområdet, vilket är i behov av förnyelse. Planer finns bland annat för en delvis överdäckning av Nynäsvägen, vilket skulle förbättra kontakterna inom området väsentligt.

Årsta idag

I kapitlet görs en kort beskrivning av varje stadsdel för sig, samt av stadsdelsområdet som helhet. För-tjänster och brister diskuteras, liksom åtgärder för bevarande och förändringar.

Historik och karaktär

Stockholm är beläget i ett sprickdalslandskap med omväxlande bergsryggar och dalgångar, vilket tydligt kan avläsas i Årsta. Bostadsområdena i Årsta, Johanneshov och Östberga är belägna på bergsryggar med gröna norrsluttningar, medan Årstafältet och de på ömse sidor om fältet belägna arbetsområdena breder ut sig i en dalgång. Globen- och Slakthusområdena ligger på och invid Brunkebergsåsens utlöpare.

Årsta

Årsta började byggas ut under 1940-talet, med grannskapstanken som utgångspunkt. Centrumanläggningen med bibliotek, teater, biograf, kontor, butiker och bostäder i två till tre våningar, invigdes 1953. I stadsdelen finns uteslutande flerbostadshus, huvudsakligen trevånings smalhus från 1940- och 50-talen, men också högre punkthus, uppförda under 1960-talet, bland annat Valla Gärde norr om Årstafältet. Mellan husen och på gårdarna finns den ursprungliga naturmarken bevarad, som en del av bostadsområdet. Mot 1980-talets slut kompletterades Årsta med nya bostäder. I norr avgränsas stadsdelen av Årstaskogen och Årstaviken. Stadsdelen har inte tillgång till tunnelbana, utan försörjs med buss.

Befolkningen i Årsta är åldrande. Det finns nära 9 250 lägenheter. De flesta är små med övervägande del tvåor. Drygt 40 procent ägs av bostadsrättsföreningar. Servicenivån i centrum är relativt god, med post, bank och apotek, samt ett par större dagligvarubutiker. I västra Årsta finns ett par mindre livsmedelsbutiker.

Johanneshov

Slakthusområdet togs i bruk 1912. Tack vare spår- vägtrafiken hade stadsdelen bra allmänna kommunikationer. Bostadsområdena vid Gullmarsplan och Skärmarbrink byggdes ut under mitten av 1940-talet. En mindre bostadskomplettering har skett under 1996-1997. Under 1980-talet förändrades området väsentligt i och med Globens tillkomst. Stadsdelen är väl försörd med kollektivtrafik, genom tre tunnelbanelinjer och bussterminal, men saknar tillgång till större grönområden.

Befolkningen i Johanneshov är åldrande, med mycket få barn, men många unga (25-34 år). Antalet lägenheter är närmare 4 200, huvudsakligen ett- och tvåor. Knappt 40 procent ägs av enskilda personer. Servicenivån är god, då Gullmarsplan och Globenområdet ingår i stadsdelen. Där finns systembolag, post, flera banker, apotek och hotell utöver flera större dagligvarubutiker.

Östberga

I Östberga ligger bostadsområdena Gamla Östberga och Östbergahöjden, belägna på en bergsrygg med branta sluttningar mot kringliggande områden. Den äldsta delen, Gamla Östberga, uppfördes av HSB under slutet av 1950-talet. Bebyggelsen utgörs främst av tre- och fyrvånings lamellhus placerade kring ett stort, grönt gårdsrum samt tre höga punkthus vid centrum. Lamellhusen uppfördes av prefabricerade byggelement med hjälp av en ny kranteknik och utgjorde vid tiden ett experimentprojekt. Området kollektivtrafikförsörjs med buss vid Huddingevägen.

Östbergahöjden uppfördes under slutet av 1960-talet, av Svenska Bostäder. Bebyggelsen utgörs av ett femtiotal närmast identiska loftgångshus i fyra våningar. Stadsplanen är tidstypisk. Husen är placerade vinkelrätt mot varandra. Genom området går ett grönt stråk med naturmark. Trafiksepareringen är konsekvent genomförd. Östbergahöjden har bristande kollektivtrafikförsörjning och utgör slutstation för en återvändande busslinje från Liljeholmen. I början av 1960-talet byggdes Årsta partihandelsområde ut. Årstafältet avgränsar stadsdelen norrut.

Befolkningen i Östberga är relativt ung, med många barn. I stadsdelen finns 2 000 lägenheter, uteslutande i flerbostadshus. Lägenhetsfördelningen är varierad, med flest treor. Drygt hälften ägs av kommunala bolag, resten av en bostadsrättsförening. Servicen är fördelas på två centrum. I Gamla Östberga finns en medelstor dagligvarubutik med postservice, i Östbergahöjden finns en livsmedelsbutik.

Befolkning

I stadsdelsområdet bor knappt 24 000 eller nära 3,5 % av stadens befolkning. Enligt befolkningsprognosen kommer antalet invånare att stiga med knappt 500 personer fram till år 2004. Ökningen är jämnt fördelad över de tre stadsdelarna.

Områdets ungefärliga befolkning 1995, redovisad stadsdelsvis:

• Johanneshov	5 200
• Årsta	14 300
• Östberga	4 400
Summa	23 900

Befolkningen i Årsta som helhet är åldrande, men skillnaderna mellan stadsdelarna är stora. I Östberga är befolkningen ung, med en stor andel barn och förhållandevis få gamla. I Johanneshov bor i stort sett inga barn, medan gruppen 65 år och äldre är stor. Även Årsta har en stor grupp äldre och relativt få barn.

Den genomsnittliga hushållsstorleken i området är jämförbar med den i hela staden. Skillnaderna mellan stadsdelarna är dock stora. I Johanneshov bor nära 75 % av befolkningen i enpersonshushåll och endast 4 % av hushållen har barn. I Årsta är drygt 60 % enpersonshushåll, medan andelen är knappt 40 % i Östberga, där andelen hushåll med barn istället uppgår till nära 30 %.

Inkomstnivåerna ligger under stadens genomsnitt i samtliga stadsdelar. I Östberga är utbildningsnivån betydligt lägre än i övriga stadsdelar, där bor också fler arbetare och färre tjänstemän. Arbetslösheten är något högre i Johanneshov och Östberga, än i staden som helhet, i Årsta något lägre. Andelen socialbidragstagare varierar stort mellan stadsdelarna. I Östberga är andelen nämnvärt högre än i staden som helhet, liksom andelen invånare med utländsk bakgrund, i övriga stadsdelar är den lägre.

Bostäder

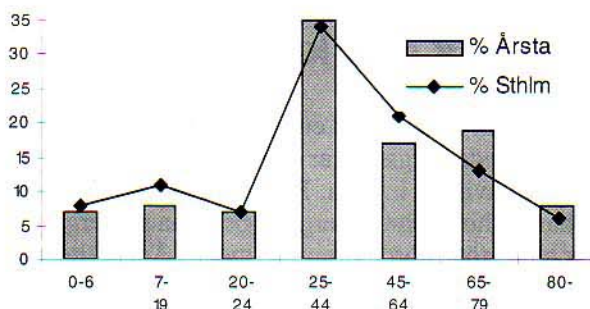
I Årsta som helhet finns drygt 15 400 lägenheter, varav endast 0,5 % är i småhus. De få småhus som finns, knappt 80 stycken, ligger i Årsta och Johanneshov. Andelen små lägenheter är något större jämfört med staden som helhet, särskilt i Johanneshov. Östberga har en jämn lägenhetsfördelning med flest treor, Årsta och Johanneshov har flest tvåor. Efter 1970 har ca 500 lägenheter tillkommit, främst i stadsdelen Årsta.

I området ägs drygt 35 % av bostadsbeståndet av bostadsrättsföreningar och knappt 30 % av kommunala bolag. Ägarförhållandena varierar mellan stadsdelarna. I Östberga ägs 55 % av bostäderna av kommunala bolag och i Johanneshov endast 10 %. Det enskilda ägandet är störst i Johanneshov, med 30 % av bostadsbeståndet.

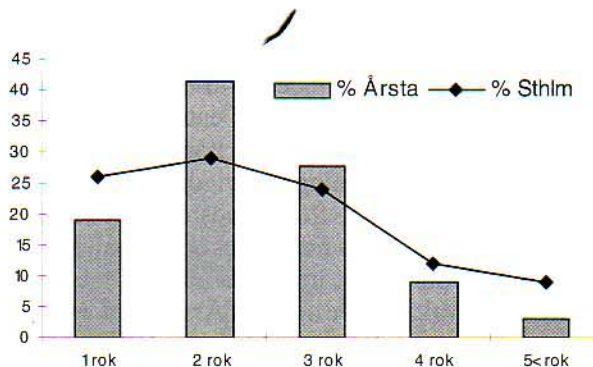
Tillgänglighet

Stadsdelsområdet har en betydligt högre andel ålderspensionärer än staden som helhet. I Årsta bor flest äldre, drygt 4 300, vilket är en tredjedel av stadsdelens befolkning. Ett fåtal av de äldre husen i Årsta har byggts till med hiss och en del nya hus med hiss har tillkommit under senare år. Andelen lägenheter i flerbostadshus som har tillgång till hiss är 30 %. I Johanneshov, där det bor 1 500 äldre, har 45 % av lägenheterna tillgång till hiss. I Östberga höjden har samtliga hus hiss, men i stör delen av Gamla Östberga saknas hiss.

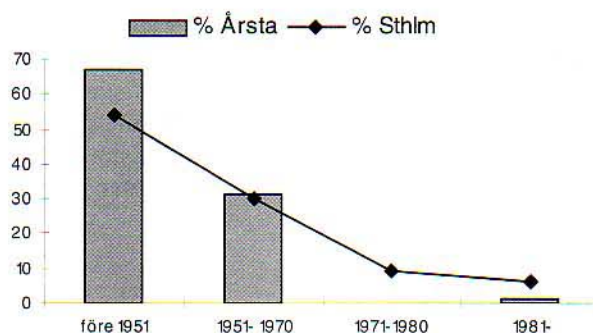
Då terrängen delvis är kuperad, är tillgängligheten inom Årsta och Johanneshov varierande. Tillgängligheten inom Östberga höjden är över lag god, men terrängen kring området är starkt kuperad.

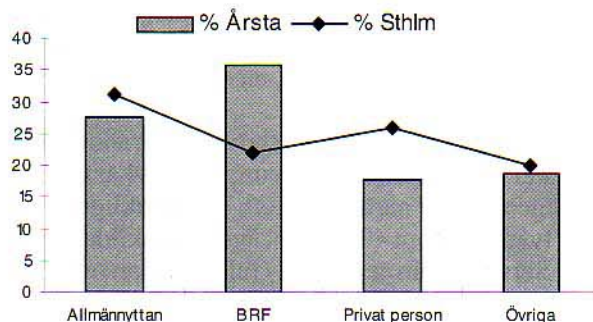
Befolkningsstruktur jämfört med hela staden 1995

Lägenhetsfördelning jämfört med hela staden 1995

Bostadsbeståndets byggnadsår jämfört med hela staden 1990

Bostadsbeståndets ägarfördelning jämfört med hela staden 1990

Service

Kommersiell service

Servicen i området är i huvudsak uppbyggd kring Globen och Gullmarsplan i Johanneshov. Innan Globen City etablerades under mitten av 1980-talet, var Gullmarsplan det största centret inom området. Globenområdet är idag ett av söderorts större kommersiella centrum.

Vid Gullmarsplan finns systembolag, post och ett par banker och apotek, utöver en större dagligvarubutik och flera större servicebutiker. Vid Globen-Slakthusområdet finns hotell, systembolag, flera banker, post, en större dagligvarubutik och flera servicebutiker. Köptroheten till de större butikerna är över 100 %, vilket innebär att fler än de boende i stadsdelen handlar där. Omsättningen har ökat något under perioden 1990-94. Servicebutiker finns även vid Skärmarbrink öster om Nynäsvägen.

Servicen i Årsta är relativt spridd, med en viss koncentration till Årsta centrum. Där finns post, bank och apotek, samt ett par större dagligvarubutiker. I västra Årsta finns flera mindre livsmedelsbutiker samt postservice i butik. Köptroheten i stadsdelen är relativt låg och omsättningen minskade under perioden 1990-94.

Servicen i Östberga fördelas på två centrum. I Gamla Östberga finns en medelstor dagligvarubutik med postservice, i Östberga höjden finns en livsmedelsbutik. Köptroheten är låg och omsättningen minskar. Postkontor och flera banker finns i Årsta partihandelsområde.

Social och kulturell service

I Årsta centrum finns stadsdelsförvaltningen, bibliotek och teater. I Johanneshov finns två museer, Riksidrottsmuseet vid Globen och Slakt- och Charkuterimuseet i Slakthusområdet.

Vårdcentral med distriktssköterska finns i Årsta centrum. Flera bussar passerar centrum, varför tillgängligheten för de boende i Årsta och Johanneshov är relativt god. Boende i Östberga har närmare till Lisebergs vårdcentral, men här saknas kollektiva förbindelser.

Daghemmen är lokaliserade så att den största delen av området är försörjt med barnomsorg inom 400 meters gångavstånd för de boende. I södra Årsta och kring Skärmarbrink i Johanneshov saknas kommunal barnomsorg inom nämnda gångavstånd. Lokalkapaciteten inom barnomsorgen bedöms idag vara i balans och enligt befolkningsprognosen kommer antalet barn att ligga på i stort sett samma nivå som idag.

Årstaskolan och Skanskvarnsskolan är lokaliserade i anslutning till grönområden. Östbergaskolan ligger i anslutning till centrum. Endast Årstaskolan har högstadium. Elever boende i västra och södra

Årsta har långt till skolan, liksom elever boende i Gamla Östberga och i större delen av Johanneshov.

Kapaciteten i skolorna är för närvarande tillräcklig, men kommer inom kort att vara bristfällig. Inom de närmaste åren kommer främst behovet av högstadieplatser att öka. Elevantalet förväntas öka främst kring Årstaskolan, som byggs ut till läsåret 1997/98. Diskussioner förs om att utöka Östbergaskolan med högstadium, för att elever boende i området ska kunna gå samtliga årskurser i den egna stadsdelen.

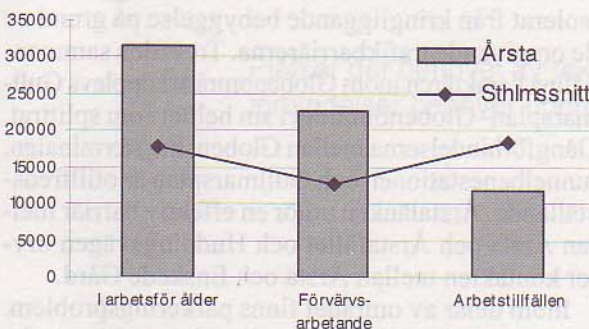
I Årsta centrum finns ett närservicecentrum för äldre. Där byggs för närvarande Årsta Sjukhus om till sjukhem. I Östberga tillgodoses äldreomsorgen med hemtjänst.

Näringsliv och arbetsmarknad

Antalet arbetsplatser i Årsta som helhet uppgick 1994 till nära 11 700. Av dessa var 43 % inom handel och kommunikation. Andra stora kategorier var finansiell verksamhet samt tillverkning och byggverksamhet. Av de boende i åldrarna 20-64 år var knappt 72 % förvärvsarbetande 1994.

Den största koncentrationen av arbetstillfällen finns i Globenområdet, där nära 3 000 personer arbetar. I Slakthusområdet finns 2 700 arbetstillfällen. Området är avsett för industri och tungtransportverksamhet och har stor betydelse för livsmedelsindustrins behov. Slakt förekommer inte längre inom området.

I Årsta partihandelsområde med SJs containerterminal arbetar knappt 2 300 personer. Nära 90 % av stockholmarnas behov av frukt och grönsaker, blommor och fisk, tillgodoses via Årsta partihandelsområde.

Stadsdelsområdets arbetsmarknad jämfört med hela staden 1994

Diagrammet visar antalet invånare i arbetsför ålder 20-64 år, antalet förvärvsarbetande boende inom området i åldern 20-64 år samt antalet arbetsplatser inom området. Antalet jämförs med ett genomsnitt för Stockholm. Stockholmssnittet har beräknats genom att motsvarande antal för hela staden delats med antalet stadsdelsnämnder (24 st).

Trafik

Kollektivtrafik

Kollektivtrafiken inom området baseras på tunnelbana och busstrafik. Samtliga tunnelbanelinjer söderut mot Farsta Strand, Skarpnäck respektive Hagsätra passerar Gullmarsplan, den senare även Globen. Restiden från Gullmarsplan till T-centralen är ca 9 minuter, från Globen ca 11 minuter.

Årsta trafikeras med tre busslinjer, varav en tvärförbindelse mellan Liljeholmen och Gullmarsplan. Årsta Västra är idag underförsörjt avseende kollektivtrafik. Östberga har bristande kollektivtrafikförsörjning. Gamla Östberga angörs vid Huddingevägen av en busslinje mellan Gullmarsplan och Fruängen, via Älvsjö station. Östbergahöjden utgör slutstation för en återvändande busslinje från Liljeholmen.

Den planerade snabbspårvägen kommer att passera området utmed det befintliga industrispåret vid Valla Gärde i Årsta, samt utmed Årstabergsvägen. Etapp ett på snabbspårvägen får slutstation vid Gullmarsplan. Där finns också den stora bussterminalen för bussarna mot Tyresö och Haninge. Gångförbindelserna mellan dessa olika anläggningar är otillfredsställande.

Vägtrafik

Området genomkorsas av flera stora trafikleder, såsom Nynäsvägen, med 90–100 000 fordon/dygn, Årstälänken och Huddingevägen med en belastning på mellan 35 000 och 50 000 fordon/dygn. Andra större vägar som ingår i huvudnätet för biltrafik är Åbyvägen, Bolidenvägen, Palmfeltsvägen, Arenavägen och Enskedevägen med 15 000–20 000 fordon/dygn samt Årstavägen, Åmänningevägen, Sköntorpsvägen och Östbergavägen med 5000–10 000 fordon/dygn. De högsta trafikbelastningarna syns i anslutning till arbetsplatsområdena.

Vägar och spår utgör kraftiga barriärer och bullerkällor inom området. Globenområdet ligger delvis isolerat från kringliggande bebyggelse på grund av de omgivande trafikbarriärerna. Trots den sammanhållna karaktären inom Globenområdet upplevs Gullmarsplan–Globenområdet i sin helhet som splittrat. Gångförbindelserna mellan Globen, bussterminalen, tunnelbanestationen och Gullmarsplan är otillfredsställande. Årstälänken utgör en effektiv barriär mellan Årsta och Årstafältet och Huddingevägen bryter kontakten mellan Årsta och Enskede Gård.

Inom delar av området finns parkeringsproblem. För att lösa dessa bör det undersökas i vilka stadsdelar boendeparkering kan vara lämpligt. Fördelarna med boendeparkering är dels att man kan öka beläggningen i befintliga anläggningar, dels att önskad infartsparkering sannolikt minskar på bostadsgator. Ett särskilt problem är parkeringen vid evenemang i Globen.

Natur och rekreation

Övergripande grönstruktur

Årstaskogen ingår i två övergripande grönstråk. Det ena sträcker sig utmed Mälaren från Sätmaskogen till Nacka friluftsområde via Vinterviken, Trekanten, Årstaviken och Hammarbyskogen.

Det andra stråket förbinder Årstaskogen med Flatenområdet och Nacka friluftsområde via Årstafältet, Hemskogen, Svedmyraskogen, Skogskyrkogården och Bagarmosseskogen. Stråket är i delar brutet och bör ses över för att få ett sammanhållet promenadstråk.

Johanneshov har bristande kontakt med större naturområden, varför promenadstråk behöver utvecklas mot såväl Årstaskogen och Årstafältet som Nytorpsgårde och Nacka friluftsområde.

ÅRSTASKOGEN

Årstaskogen utgör en för Stockholm karaktäristisk, grön norrsluttning vid förkastningsbranten mot Årstaviken. I skogen finns hällmarkspartier med tall och ljung, samt ädellövskog där marken är mer näringsrik. I den västra delen av skogen ligger Årsta gård, som har ett särskilt värde som äldre odlingslandskap. Stränderna vid Årstaskogen och Årsta holmar är till stor del ekologiskt särskilt känsliga. På Årsta holmar finns bland annat fuktlovskog med högt vetenskapligt värde.

Genom Årstaskogen och utmed stranden finns ett nätverk av promenadstigar. Vid ett par platser finns småbåtshamnar. I den östra delen av skogen finns två äldre koloniområden, Dianelund och Stugan. Årstaskogens rofylldhet är en viktig kvalitet att värna. Kommunfullmäktige har beslutat att ett förslag till skydd enligt naturvårdslagen ska förberedas för Årstaskogen.

ÅRSTAFÄLTET

Årstafältet utgör en del av dalgången längs Valla å och är en rest av ett gammalt kulturlandskap. Fältet utgör idag en öppen gräsyta som används för golfträning, fotboll och andra idrotter. Stora angränsande trafikleder gör fältet svårtillgängligt och ger en hög bullernivå.

Under förhistorisk tid låg dalgången under vatten, men i och med landhöjningen började marken odlas. Trakten har således varit bebodd sedan landhöjningen, det vill säga omkring 4 000 år. Gårdar som Östberga, Ersta, Åby, Bägersta, Valla, Brunnby, Berga och Årsta växte upp längs Valla å. Den sistnämnda sägs ha ägts av Birger Jarl.

Vid fältet finns idag många registrerade fornlämningar, såsom gravar, skålgropar och Göta landsväg, Stockholms äldsta bevarade vägsträckning söderut. Av de tidiga gårdarna finns endast Bägersta Bytomt kvar. Fältet med omgivning har särskilt bevarandevärde.

NATUR- OCH REKREATIONSVÄRDEN

 Naturområden och parker som ingår i den övergripande grönstrukturen

 Större fornlämningsmiljöer och äldre odlingslandskap

 Förbindelsestråk för rekreation som kompletterar grönstrukturen

 Ekologiskt särskilt känsliga stränder

 Platser där behovet av rekreativförbindelser behöver uppmärksammas

Övriga grönområden

Kvarnbacken är ett bitvis mycket brant skogsområde, med företrädesvis tall, söder om Årstafältet. Skogen utgör ett relativt stort strövområde och är av stort rekreativvärde.

I dalgången mellan Östbergahöjden och Liseberg finns bland annat idrottsplats, cykelcrossbana och yta för hundträning. Genom Östbergahöjden sträcker sig ett mindre parkstråk med naturmark. I anslutning till centrum ligger en större parklek.

Parker

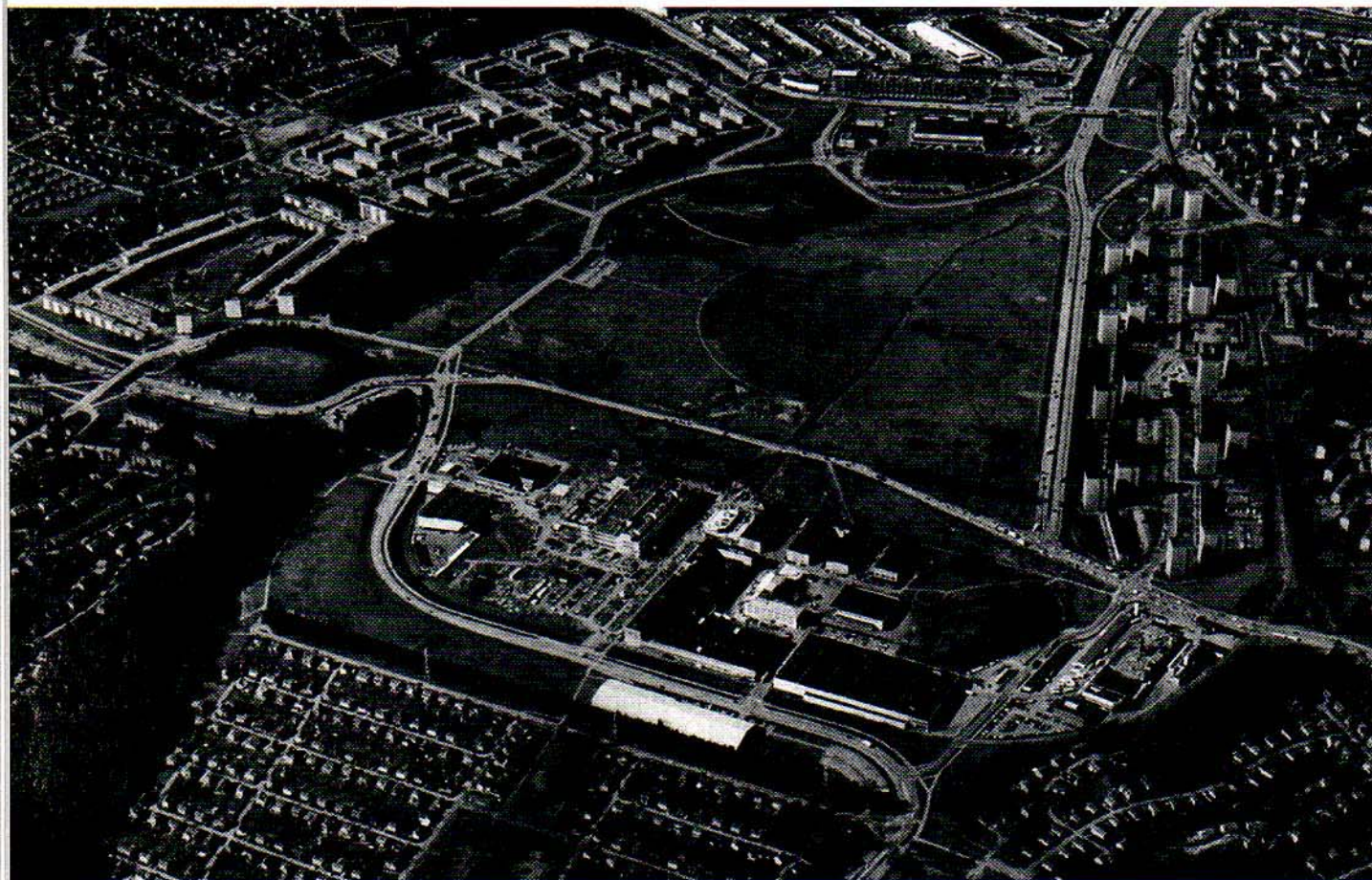
I Johanneshov finns flera anlagda parker, samtliga dock i bullerstörda lägen invid Nynäsvägen eller Hudtingevägen. Kolerakyrkogården har en öppen karaktär med gräsytor, ädellövträd och tydliga gamla alléer från tiden som kyrkogård. Ädellövsbeståndet vid Kolerakyrkogården är en värdefull länk mellan ädellövsskogen i Årstaskogen och Nacka friluftsområde. Sandstuparken vid Globenområdet är en delvis anlagd park med damm. Blåsutparken och Grynkvarnsparken innehåller dels naturmark, dels anlagda gräsytor med träd.

Storängsparken i Årsta utgör ett vidsträckt landskapsrum med gräsytor och trädgångar. Området är viktigt som grön länk mellan Årstaskogen och Årstafältet. Mindre parker och grönområden i Årsta är Årstaliden, Centrumberget, Kyrkparken med Valla Gärde och Vättersdälden.

Stamparken i Gamla Östberga består av ett stort gårdsrum med bollplan och parklek. Gården har en öppen karaktär med stora öppna gräsytor och trädgångar med främst tall.

Sjöar och vattendrag

I norr avgränsas området av Årstaviken. Sjön har en negativ utveckling troligen på grund av dålig vattengenomströmning och stor tillförsel av dagvatten. Tillrinningsområdet utgörs till hälften av industriverksamheter, främst Västberga och Årstadal och stadsbebyggelse på Södermalm. En stor del av tillrinningssområdet består också av flerbostadsbebyggelse och öppen mark, Årstafältet och Tantolunden. Årstaviken är av stort intresse både för natur och rekreation. Ett långsiktigt mål är att förbättra vattenkvaliteten så att vattnet blir badbart.

Årstafältet med omgivning

Värdefulla bebyggelsemiljöer

Här beskrivs områden som på olika sätt är värdefulla i stadsbygden. De kulturhistoriskt värdefulla miljöerna, som Stadsmuseet pekat ut, redovisas även på karta.

ÅRSTA

Årsta började byggas ut 1942, med ambitionen att bygga små, välplanerade lägenheter till en låg kostnad. Stadsdelen planerades med grannskapstanken som utgångspunkt och en av grundtankarna var att en viss service skulle finnas i bostadens närhet, t ex fritidshem, skola och dagligvaruhandel. Bebyggelsen utgörs främst av smalhus med ljus, slät puts. Smalhusen placerades i parallella rader under 1940-talet och kring tydliga gårdsrum under 1950-talet. De höga punkthusen i den östra delen och vid Valla Gärde byggdes i början av 1960-talet. Mellan husen och på gårdarna finns den ursprungliga naturmarken bevarad, med träd, buskar och berghällar.

Årsta har ett stort miljövärde som bör bevaras. Det öppna planmönstret och karaktären av fritt liggande byggnader i naturlandskap är särskilt viktiga. Kompletteringsbebyggelse ska vad gäller placering, skala, materialval och detaljutformning anpassas till befintlig bebyggelse. Husen bör inte byggas till eller på och utvändiga tilläggsisoleringar bör undvikas. Ursprungliga fönster, fasad- och takmaterial bör bibehållas eller ersättas med nya i lika utförande som original. Den ursprungliga färgsättningen bör följas vid underhåll.

SUNDSTA GÅRD

Sundsta är en liten idyll vid Årstavikens strand i skuggan av Skanstullsbron. Gården innehåller tre bostadshus i två våningar som härstammar från 1800-talets första hälft. Läget vid vattnet nyttjades tidigare även för småindustri. Sundsta är klassat som byggnadsminne och ägs sedan 1881 av Stockholms Stad.

SKANSKVARN

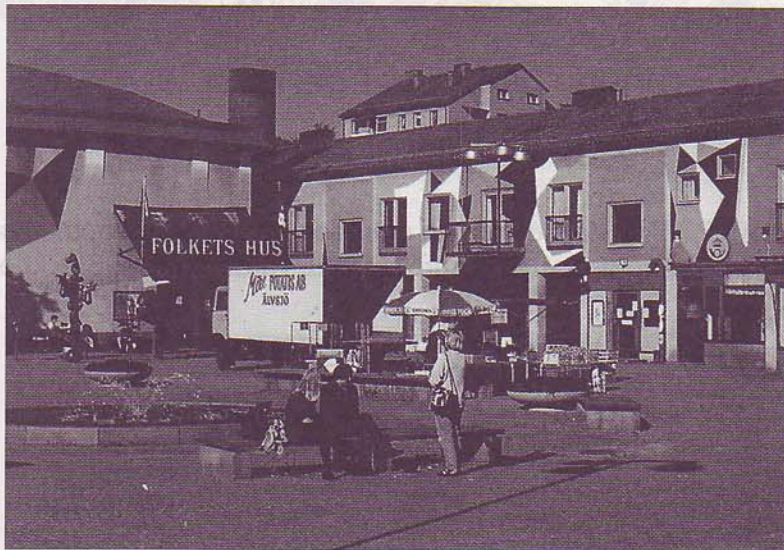
Trots att det sedan 1800-talets början funnits ångdrivna kvarnar byggdes år 1850 en ny väderkvarn på Kvarnängen. Skanskvarn flyttades 1859 till nuvarande plats och hölls igång till 1882. Därefter nyttjades den en tid som korkkvarn av August Wicanders korkfabrik. Kvarnen kulturmärktes 1930 och rustades upp till restaurang som alltjämt finns kvar. Vid en eventuell förlängning av snabbspårvägen från Gullmarsplan till Lugnet kommer Skanskvarn att flyttas.

Kulturhistoriskt värdefulla miljöer

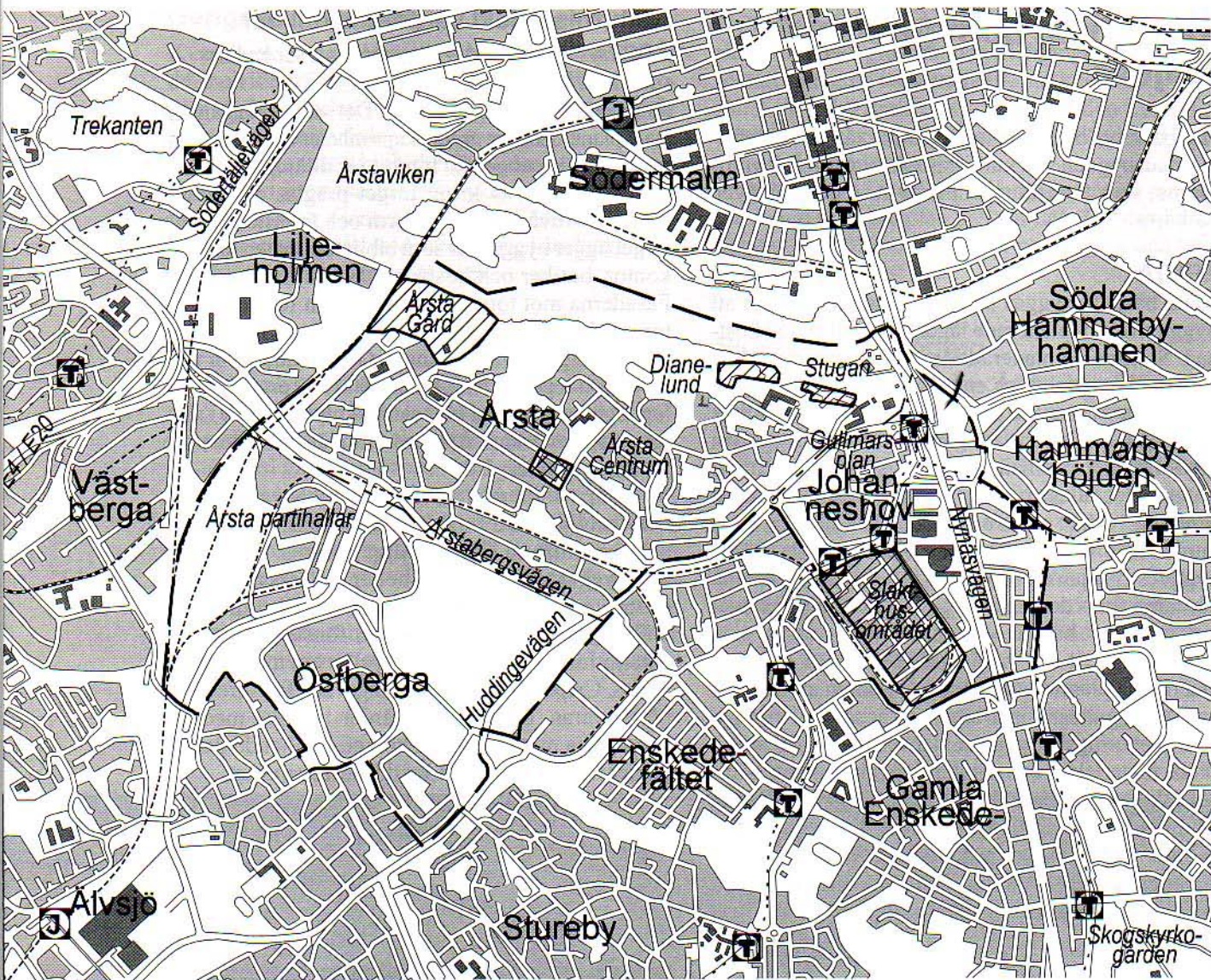
ÅRSTA CENTRUM – riksintresse för kulturminnesvården

Årsta centrum invigdes 1953. Det var första gången stadsplaneidéer om grannskapsenheter och stadsdelscentrum efter engelska förebilder tillämpades i landet. Byggnaderna kring torget präglas av en hög ambitionsnivå vad gäller form och funktion. Kring torget ligger byggnader som bibliotek, teater, biograf, kontor, butiker och bostäder i två till tre våningar. Fasaderna mot torget är putsade och för att betona torgets karaktär av samlingsrum har de dekorerats med nonfigurativa målningar. Gatufasaderna är murade i rött tegel med mönstereffekter. Torget är stenlagt och har enstaka träd samt skulpturer och i mitten en springbrunn. Årsta centrum är av riksintresse för kulturminnesvården.

Det är av stor vikt att torget inte bebyggs och att helhetsmiljön med karaktären av grannskapscentrum och torgmiljö så långt möjligt bevaras. Husen bör inte byggas till eller på, ej heller isoleras utvändigt. Ursprungliga tak- och fasadmaterial, liksom fasadmålningar, färgsättning, portar, fönster och annan detaljutformning bör bevaras, eller om möjligt återställas. Ursprungliga planlösningar och fast inredning bör bevaras. Underhållsåtgärder bör ske med ursprungliga material och tekniker. I gällande detaljplaner finns detaljerade skyddsbestämmelser.

Årsta Centrum

KULTURHISTORISKT VÄRDEFULLA MILJÖER

Stadsdelar och områden där särskild uppmärksamhet behöver ägnas åt kulturhistoriska värden (enligt Stockholms stadsmuseum)

Område av riksintresse för kulturminnesvärden (enligt Riksantikvariets beslut november 1987)

ÅRSTA GÅRD

Årsta gård var ett stort gods, vars historia går tillbaka till medeltiden. Herrgårdsbyggnaden fick sin form vid 1700-talets slut men äldre byggnadsdelar ingår i huset. Gården är belägen i en långsmal sänka med vattendrag ned mot Årstaviken. Till gårdsanläggningen hör förutom den putsade huvudbyggnaden ett timrat rödfärgat bostadshus. Fram till 1940-talet bedrevs lantbruk på gården. Den har sedan dess nyttjas som vårdhem. I den forna trädgården uppfördes 1967 en grupp låga byggnader för elevhem.

Årsta gård har ett stort kulturhistoriskt värde trots senare tiders förvanskning. Det är av stor vikt att parkområdet värnas och den omgivande naturmarken inte bebyggs. Husens exteriörer får ej förvanskas genom om- och tillbyggnader. Underhållsåtgärder bör ske med ursprungliga material och tekniker.

SLAKTHUSOMRÅDET

Planeringen av slakthusområdet i Johanneshov sattes igång 1906 föranledd av en lag från 1897 om att all slakt skulle ske under besiktning. Anläggningen togs i bruk 1912. Arkitekturen i de ursprungliga byggnaderna karaktäriseras av betongkonstruktioner i kraftfulla former och fasader i ett ljus kalksands-tegel. Idag är området tätt bebyggt med byggnader från senare tider, av vilka flera har arkitektoniska kvaliteter. Slakt förekommer inte längre i området, men de flesta husen används för livsmedelsindustrins behov. Moderna krav på lokaler med kött- och livsmedelshantering har delvis förvanskat den äldre bebyggelsen. Det finns dock exempel på byggnader som till viss del återställts.

För att området skall bibehålla sin karaktär och det kulturhistoriska värdet är det vid framtida renoveringar av vikt att det ursprungliga kalksandsteglet bibehålls, liksom ursprungliga fönstersättningar, fönsterformer, dörrar och portar. De ursprungliga byggnaderna bör inte byggas till eller på och ingrepp i byggnadernas stommar och konstruktioner bör heller inte ske. Där tidigare ombyggnader frångått den ursprungliga utformningen bör strävan vara att återställa den. Även de yngre byggnaderna bör behandlas varsamt, utifrån sin egen särart. Nybyggnader bör i materialval m m anpassas till den äldre byggnadskaraktären.

DIANELUND OCH STUGANS KOLONI-TRÄDGÅRDAR

De första koloniträdgårdarna i Stockholm anlades i innerstaden vid sekelskiftet, på initiativ av Anna Lindhagen. När kommunikationerna till förorterna byggdes ut anlades koloniträdgårdar också utanför tullarna. Dianelunds koloniområde i slutningen ned mot Årstaviken tillkom 1917 och omfattade 180 stugor. Samma år anlades Stugans koloniområde, strax söder härom, på mark som tillhört Årsta gård.

Koloniområdena har högt kulturhistoriskt värde. Bebyggelsestrukturens enkla och småskaliga karaktär bör bibehållas, liksom planstrukturen. Uppförande av ytterligare stugor inom området undvikas. Tak- och fasadmaterial samt färgsättning bör så långt möjligt ansluta till ursprunget.

Anläggningar för energi, vatten och avfall

Stadsdelsområdet har kombinerade avloppssystem. Det innebär att både spill- och dagvatten går till Henriksdals reningsverk och släpps efter rening ut i Saltsjön. Vatten som inte leds via ledningar rinner huvudsakligen ner i Årstaviken (dagvatten- och bräddavlopp). Från Östberga och Årstafältet avleds dagvattnet direkt till Mälaren via Årstatunneln.

Lokalt omhändertagande av dagvatten planeras bland annat på Årstafältet. Enligt aktuella förslag kommer fältet att innehålla en dagvattendamm, i anslutning till Valla å. Avsikten är att dämna upp och öka tillflödet till ån, genom att ta om hand dagvattnet från de kringliggande bostadsområdena.

I stort sett hela området är försörjt med fjärrvärme från huvudproduktionsanläggningen i Hammarby. I stadsdelen Årsta finns ett mindre värmeverk för kompletterande produktion. I Östberga pågår för närvarande utbyggnad av fjärrvärmenätet.

Vid Huddingevägen-Sockenvägen i Östberga finns en återvinningsstation för hushållens grovavfall.

Framtidsfrågor

I kapitlet redovisas dels idag kända projekt som avses genomföras på kort sikt, det vill säga inom fem år, dels tänkbara projekt som kan bli aktuella först på lite längre sikt, mellan fem och tjugo år. Nya projekt kan dessutom aktualiseras på relativt kort sikt.

Översiktsplanen syftar till att nuvarande struktur och funktioner inom området i huvudsak bibehålls. Ny bebyggelse ska koncentreras till redan exploaterade områden.

Förändringar på kort sikt

Snabbspårvägen

Den planerade snabbspårvägen ingick som en del i den tidigare Dennisöverenskommelsen. Syftet med snabbspårvägen är att sammanbinda de radiella tunnelbane- och järnvägslinjerna i ytterstaden och skapa effektiva tvärförbindelser.

1. ALVIK-GULLMARSPLAN

Den planerade snabbspårvägen kommer att byggas mellan Alvik och Gullmarsplan i en första etapp. Sträckan är detaljplanelagd och under utbyggnad. Sträckningen genom Årsta går längs Årstabergsvägen och det gamla slakthuspåret förbi Valla Gärde i södra Årsta och Enskede Gård och följer därifrån tunnelbanan från Globen till Gullmarsplan. Där snabbspårvägen korsar stambanan i Årsta Västra, anläggs eventuellt en ny pendeltågsstation, vilket har diskuterats som ett alternativ till förgreningen av snabbspårvägen mot Älvsjö.

2. GULLMARSPLAN-SLUSSEN

Som en andra etapp planeras snabbspårvägen att dras österut i en båge, från Gullmarsplan, via Hammarby Sjöstad till Slussen. Vid Sickla ansluter snabbspårvägen till Saltsjöbanan, som konverteras till spårväg. Sträckan Sickla-Slussen byggs ut med dubbelspår. Tidsplanen för denna del av snabbspårvägen är kopplad till OS och tidsplanen för utbyggnaden av Hammarby Sjöstad.

ÅRSTA-ÄLVSJÖ

Översiktsplanen redovisar ett spårreservat för en förgrening av snabbspårvägen sträckningen Årsta-

Älvsjö. Reservatet går via Årstafältet, Östbergahöjdens centrum och runt Liseberg.

Södra Länken

3. SÖDRA LÄNKEN ÅBYVÄGEN-SICKLA

Södra Länken ingår i en planerad, sammanhängande kringfartsled kring Stockholms innerstad. Trafikleden ligger i hela sin sträckning mellan Åbyvägen och Sickla i en 3,9 km lång tunnel, med trafikplatser vid Åbyvägen, Årsta, Johanneshov, Skärmarbrink och Södra Hammarbyhamnen. Södra Länken planeras att byggas ut mellan 1999–2002.

När Södra Länken tas i drift kommer Årstalänken över Årstafältet att tas bort. Huddingevägens sträckning över Årstafältet förläggs närmare Årsta östra industriområde och vägen breddas. Genom stadsdelen Årsta kommer Huddingevägen att få väsentligt minskad trafikbelastning, vilket medger att den smalnas av.

Årstafältet

4. PARK PÅ ÅRSTAFÄLTET

Årstafältet är den enda stora, öppna grönytan som finns kvar inom centrala söderort. Fältet utgör en viktig länk i det övergripande grönstråket mellan Årstaskogen och Nacka friluftsområde. Årstafältet ska enligt beslut i kommunfullmäktige bevaras obyggt och planeras som park.

När Södra Länken tas i drift och Årstalänken över fältet tas bort ökar den planerade parkens rekreativvärde, tillgänglighet och attraktionskraft betydligt. Parken är tänkt att ha en sammanlänkande funktion mellan kringliggande stadsdelar, ur en ekologisk, social och stadsbildsmässig synvinkel.

I pågående planering föreslås en ekologisk park med stadsbondgård, odling, dagvattendamm m m ingå. Fältet ska även rymma ytor för idrott och lek. Planeringsarbete pågår för att finna en lämplig avvägning mellan olika aktiviteter och dess utrymmesbehov.

Östbergahöjden

5. FÖRNYELSE OCH KOMPLETTERINGAR

Östbergahöjden byggdes ut under slutet av 1960-talet med ett femtiotal, närmast identiska, fyra vånings flerbostadshus och trafikseparering. Programarbete

för förnyelse av området pågår för närvarande.

Områdets bristfälliga kollektivtrafikförsörjning skulle förbättras väsentligt med den planerade snabbspårvägen mellan Årsta och Älvsjö. Det finns idag ingen möjlighet till genomgående busstrafik, utan Östbergahöjden utgör slutstation för en återvändande linje från Liljeholmen. Genom att t ex förlänga Sjöholmsvägen i Gamla Östberga till Östbergahöjden, förbinds de båda bostadsområdena så att bussen kan ha en genomgående linje.

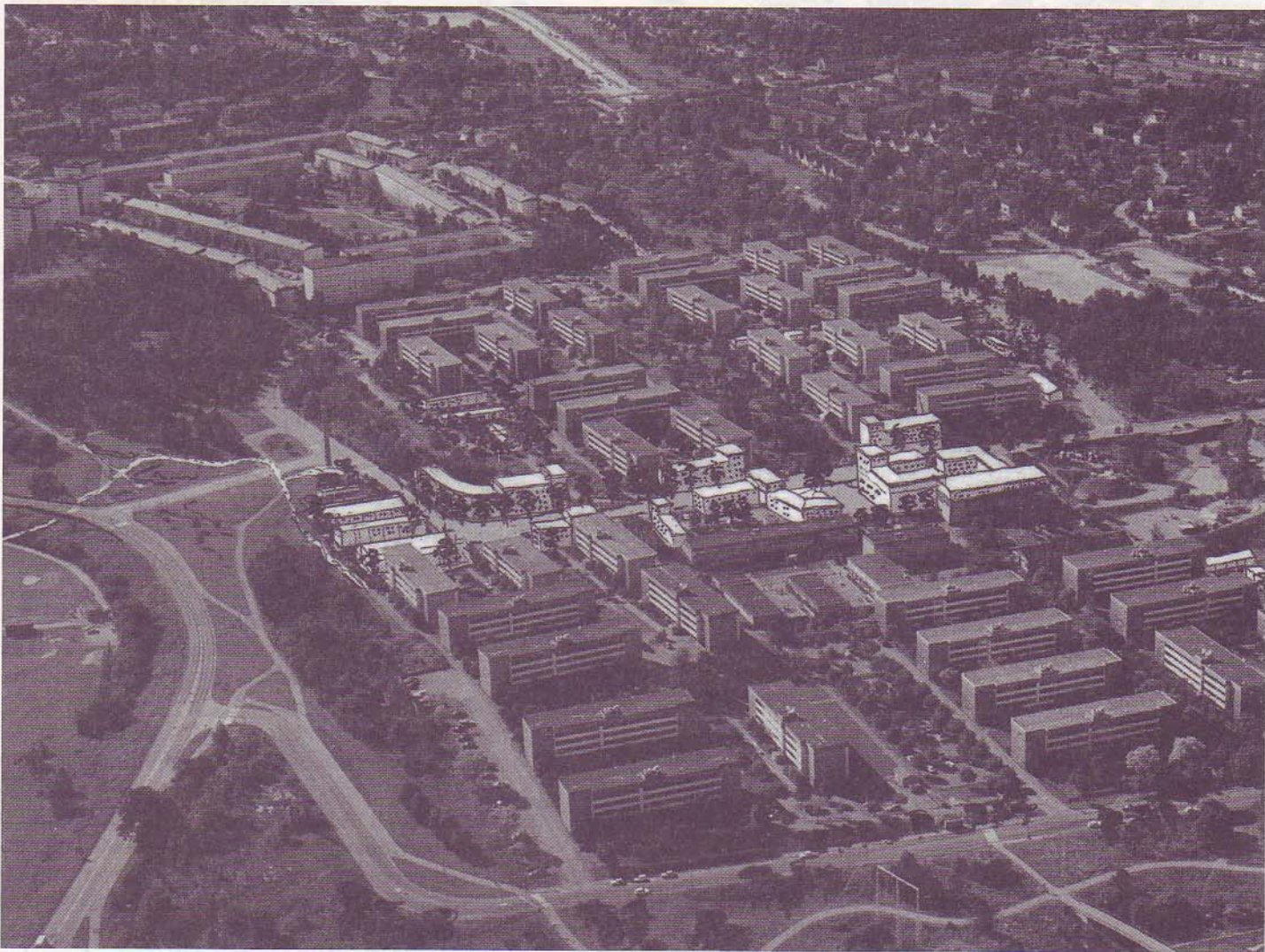
Östbergavägen upplevs som en kraftig barriär mellan höjden och Årstafältet. Barriäreffekten kan minskas genom att en bit av Östbergavägen höjs något, så att befintlig gång- och cykelväg söderifrån kan fortsätta direkt ut i parken. En annan möjlighet är att Östbergavägen tas bort en längre eller kortare sträcka.

En avstängning av vägen skulle enligt en översiktlig trafikanalys inte ge några betydande negativa konsekvenser för trafiken i huvudvägnätet. Trafiken

beräknas öka på den kommande Södra Länken och på Huddingevägen norr om Östbergavägen och minska något på Åbyvägen genom Partihandelsområdet. Inte heller inom de berörda stadsdelarna bedöms en avstängning av vägen ge några betydande negativa konsekvenser.

Östbergahöjdens centrum ligger vid sidan av den överdimensionerade matargatan. Centrum är uppdelat på två nivåer, vilket gör det svårt att hitta och ger ett splittrat intryck. I centrum finns en livsmedelsbutik, kiosk samt låg- och mellanstadieskola. I direkt anslutning ligger också en större parklek. Centrum behöver förnyas och stärkas som samlingspunkt i området. Längs centrumgatan finns möjlighet till förtätning med ny bebyggelse.

Parkeringsytorna i området är överdimensionerade och inte fullt utnyttjade. Flera av parkeringsytorna har fina lägen med utsikt eller närhet till grönområden och kan vara lämpliga för komplettering med t ex radhusbebyggelse. Radhus, upplåtna som bo-

Östbergahöjden – idéer om förnyelse och komplettering

Fotomontage ur programutredning, Östbergahöjden – idéer och möjligheter, februari 1997

stadsrätter, skulle ge Östbergahöjden ett tillskott både av en ny upplåtelseform och en ny bebyggelsestyp. Ensidigheten skulle brytas, samtidigt som kvaliteter i den befintliga strukturen bibehålls.

Årsta

6. FLERBOSTADSHUS, Åmänningevägen
Ny detaljplan finns för flerbostadshus i kvarteret Largen, ca 70 lägenheter. Tidpunkt för byggstart är f n osäkert.

7. BOSTÄDER I ÅRSTAGÅRDENS SKOLA
Projektet innehåller ombyggnad av en nedlagd skola till bostäder, ca 50 lägenheter. Ny detaljplan beräknas vinna laga kraft under andra halvåret 1997.

8. DAGHEM, Kv Vismen
Detaljplanearbete, som innebär att ett tillfälligt daghem vid Valla torg rivs och ett nytt uppförs, beräknas kunna starta under 1997. En omdisponering av marken och en översyn av angränsande parklek kommer att ske i samband med planarbetet.

9. BOSTADSKOMPLETTERING, Kv Närdingen
Inget pågående detaljplanearbete men möjlighet finns att på längre sikt bygga ca 40 lägenheter över befintliga parkeringsytor.

10. ÅRSTASKOGEN
Kommunfullmäktige har beslutat att Årstaskogen ska skyddas enligt naturvårdslagen. Inledande arbete har startats bedöms bli mer omfattande under 1998.

Johanneshov

SNABBSPÅRVÄGEN
Arbete med detaljplan för snabbspårväg och snabbspårvägsstation i kvarteret Vinjetten, vid Gullmarsplan är avslutat och planen har vunnit laga kraft under 1997.

SÖDRA LÄNKEN
Detaljplan för ramper till Södra Länken i kvarteret Pennteckningen beräknas färdigställas under 1997.

11. KONTORSHUS, Arenan, Norra Läkta- ren, Söderstadion
Detaljplanearbete avses att påbörjas under 1997. I arbetet ingår även att beakta den fornlämning, i form av del av befästningsanläggning, som finns på platsen.

12. KONTORSHUS i Kv Pelaren
Detaljplan för ändring av gällande plan för kontorshus vid Nynäsvägen kan aktualiseras inom några år.

Östberga

ÅRSTA PARTIHANDELSOMRÅDE
Detaljplan i kvarteret Lagerhallen, som medger utbyggnad av ICA:s lagerlokaler med ca 6 000 m² upprättas under 1997.

13. FLER ARBETSPLATSER i Årsta partihandelsområde
Årsta partihandelsområde beskrivs, tillsammans med Västberga industriområde, i översiktsplanen som ett område för industri- och terminalverksamhet. Området har spåranslutning för järnväg och containerterminal. Det bör utredas om området kan hysa fler transportintensiva verksamheter, för att minska ianspråktagandet av värdefull mark på andra håll i staden. Ett större utnyttjande av järnvägstransporter är önskvärt.

Förändringar på längre sikt

Gullmarsplan–Globen–Slakthusområdet

14. FÖRNYELSE OCH KOMPLETTERING
Gullmarsplan–Globen–Slakthusområdet har ett centralt läge med goda kommunikationsmöjligheter. Området beskrivs i översiktsplanen som ett framtida stadsutvecklingsområde.

Gullmarsplan är en knutpunkt för kollektivtrafiken med bussterminal och tunnelbana. Knutpunkten kommer i och med utbyggnaden av snabbspårvägen att få än större betydelse. Globen och Slakthusområdet har en tunnelbanestation och snabbspårvägsstation i direkt anslutning till området. Nynäsvägen och den planerade Södra Länken förbättrar områdets kommunikationsläge ytterligare.

Kontakterna inom området behöver förstärkas och förbättras. I samband med att Södra Länken ansluts till Nynäsvägen, planeras denna att sänkas genom Johanneshov. Tanken är att Nynäsvägen då till en del ska däckas över, i Globentorget's förlängning. En fortsatt överbyggnad skulle förbättra kontakterna inom området väsentligt och förbättra befintlig bebyggelses ljud- och luftkvalitet, samt eventuellt ge förutsättningar för möjliga bebyggelsekompletteringar.

Arenavägen skiljer Globen från Slakthusområdet och utgör en kraftig barriär mellan områdena, som vänder sina baksidor mot den. Vägen har stora trafikmängder, 14 000 fordon/dygn. Möjligheterna att omvandla Arenavägen till en stadsgata med mer utåtriktade verksamheter bör utredas, liksom en omlokalisering av SL:s banförråd. En komplettering med bebyggelse förutsätter att spåren till banförrådet kan tas bort.

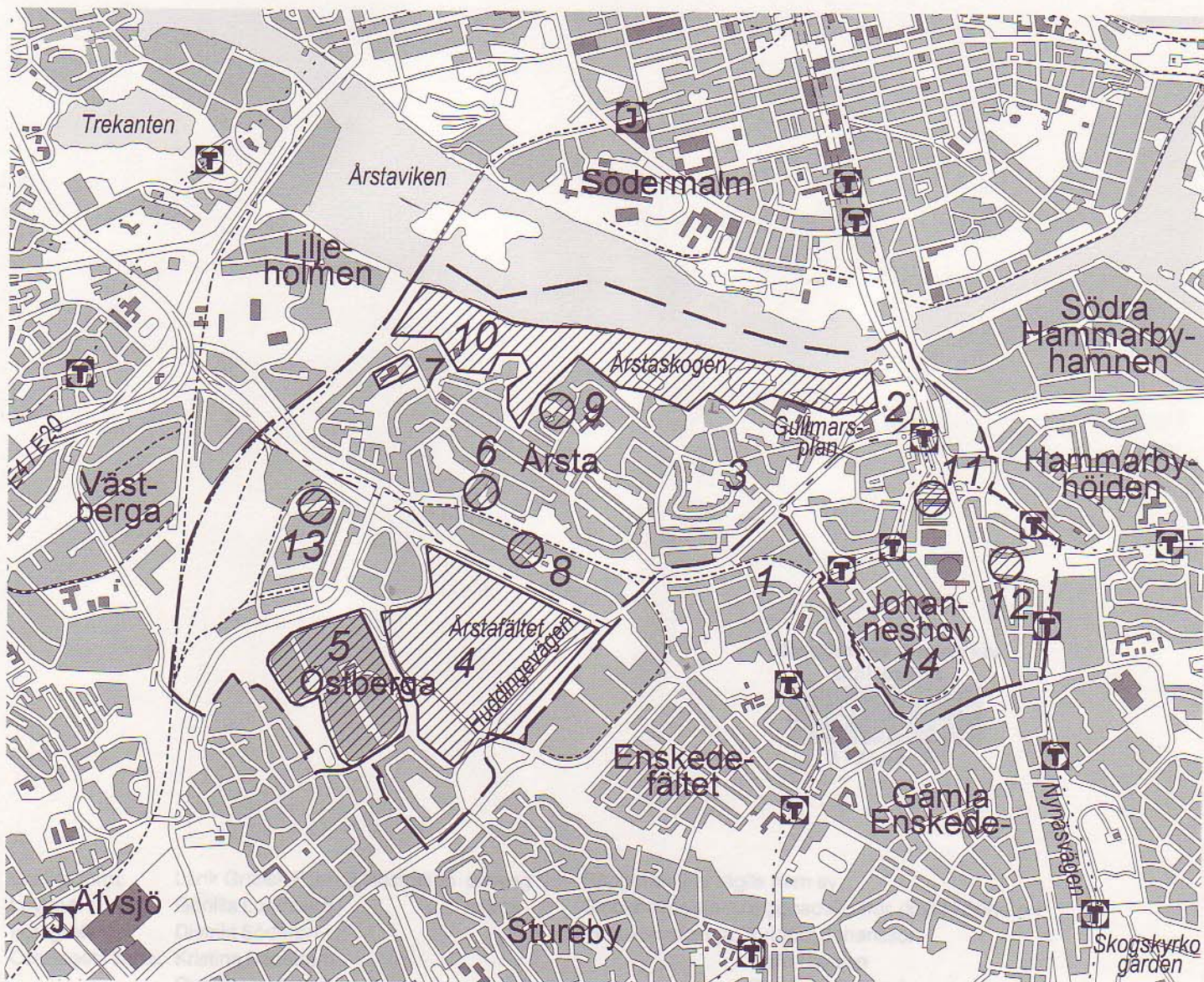

Slakthusområdet har stort kulturhistoriskt värde och utgörs av industribebyggelse med varierande ålder och utformning. Den kulturhistoriska bebyggelsen och strukturen är viktig att så långt möjligt ta till vara och ha som utgångspunkt i planeringen. Slakthusområdet föreslås i översiktsplanen att utvecklas i sin nuvarande funktion som område för livsmedelsinriktade verksamheter. Nya verksamheter som riskerar att störa sin omgivning bör dock inte lokaliseras hit, då det skulle försvåra en ändrad markanvändning på längre sikt.

Slakthusområdets centrala läge och goda kommunikationsmöjligheter gör eventuella bostadskom-

letteringar intressanta, men utlöser också intressekonflikter. Olägenheter, såsom lukt, buller m m från livsmedelshandlingen måste särskilt beaktas vid bostadskomplettering. En förändrad markanvändning med inslag av bostäder eller andra verksamheter strider mot Stadsmuseets intentioner om att bevara områdets traditionella verksamheter levande.

Flyttning av kraftledningen genom Enskede Gård är önskvärd. Dels avlägsnas viss inverkan av magnetfält på befintlig bebyggelse, dels möjliggörs bebyggelse för bostäder och/eller arbetsplatser på parkeringsytan vid Bolidenvägen.

 Projekt på kort sikt (ca 1-5 år)

 Projekt på lång sikt

500 0 500 1000 1500 m

1

Stockholms stadsarkiv
Biblioteket

312568 70

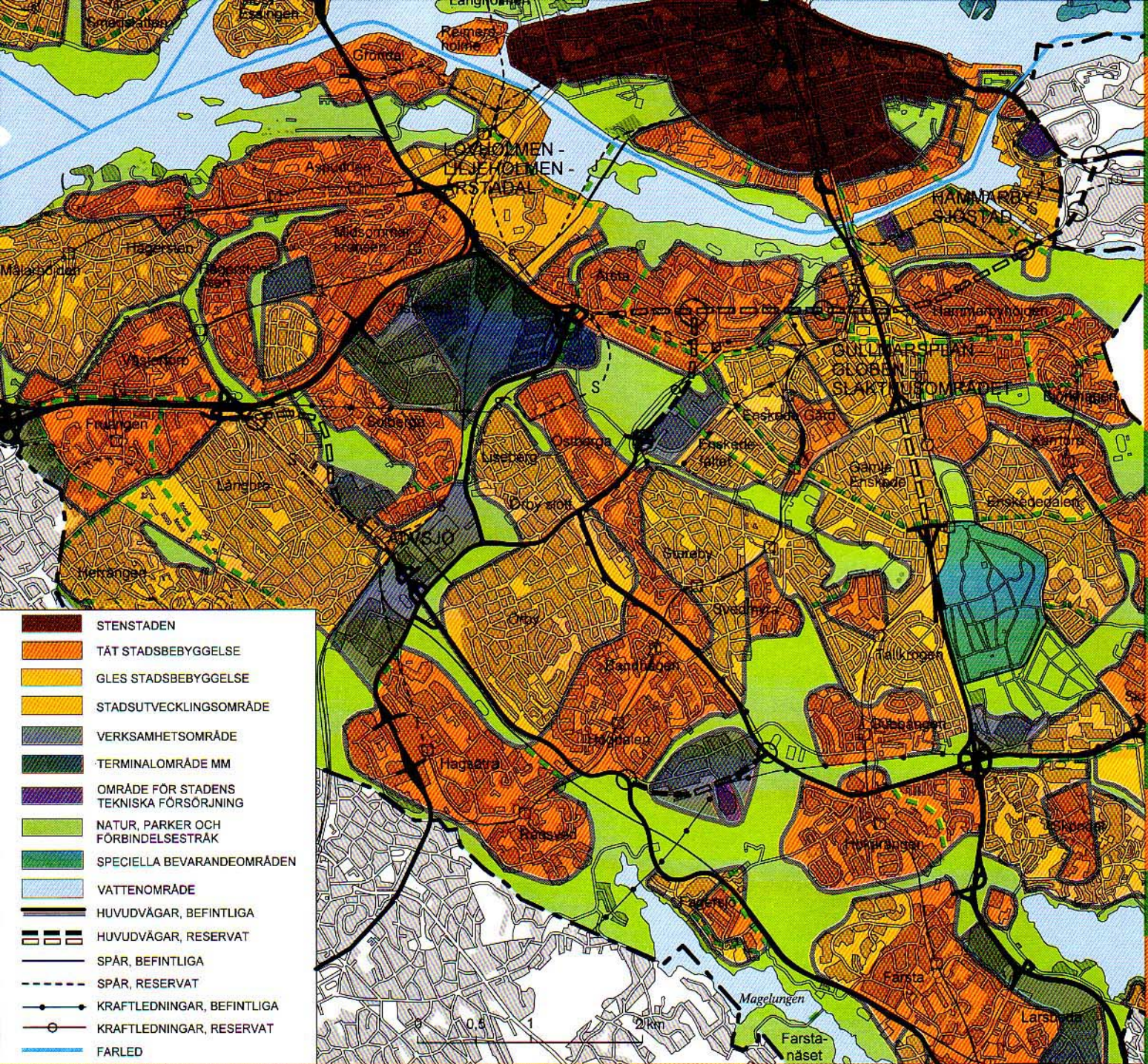
Grafisk form: Länk Grafisk Form & Illustration omslag
Lay-out: Gunilla Lundstedt inlaga
Fotografier: Distrikt Söderort
Omslagets karta: Kristina Hanström
Gunilla Lundstedt

Övriga kartor: Torbjörn Johansson
Eva Strömbäck

Tryck: Gummessons Tryckeri AB
Falköping 1997

Rapporten har tagits fram av
Stockholms stadsbyggnadskontor, distrikt Söderort
Projektansvariga: Torbjörn Johansson
Karin Hansen
Charlotte Gattmalm

Rapporten kan beställas från
Stockholms stadsbyggnadskontor
Centrala expeditionen
Box 8314, 104 20 STOCKHOLM
Tfn 08-508 26 990

Stockholms översiktsplan - Utställningsförslag 1997

Förslaget till översiktsplan för Stockholm behandlar frågor om markanvändning och bebyggelse som rör hela staden. Det anger en strategi för Stockholms framtida utveckling där nyckelordet är "bygg staden inåt", dvs

- Bygg så långt möjligt på redan exploaterad mark och spara värdefulla grönområden
- Gör om vissa äldre industriområden till stad med både bostäder och arbetsplatser
- Bygg i goda kollektivtrafiklägen

Syftet är att ge förutsättningar för en utveckling som på lång sikt är ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar. Det som är karakteristiskt för Stockholm bevaras – den gröna karaktären, de olika stadsdelarnas särdrag och stadslandskapets karaktär, bl a mötet mellan staden och vattnet.

Kartan visar grunddragen i den föreslagna användningen av mark- och vattenområden. Särskilda stadsutvecklings-

områden avgränsas där på sikt en blandad och varierad stad med bostäder och arbetsplatser kan utvecklas. Dagens stadsbebyggelse kompletteras i goda kollektivtrafiklägen och för lokala behov. Verksamhetsområdena och terminalområdena reserveras för arbetsplatser. Natur och friluftsområden liksom de gröna stråken mellan stadsdelarna bevaras. Reservat avsätts för en rad vägar och spår som kan komma att byggas.

Förslaget till översiktsplan är utställt under september-oktober 1997 i Tekniska nämndhuset, Fleminggatan 4.

Översiktsplanen finns även på biblioteken, stadsdelskontoren och/eller medborgarkontoren samt på stadsbyggnadskontorets hemsida www.sbk.stockholm.se